

*хоћу да говорим једноставно,
да ме разумеш
мимо свих захвата и кључева
на које смо наговорени
Америка, треће певање*

Једна од најважнијих карактеристика поезије коју је Десанка Максимовић писала током свог веома дугог и несвакидашње плодног стваралачког века, јесте једноставност лирског израза. Њени стихови су прозачни и јасни, њен исказ је одређен и разговетан, њена мисао је целовита и светла. Може се са приличним поуздањем претпоставити да је на такву конституцију песама утицала конституција личности песникиње, у мери коју ми данашњи, опремљени и оптерећени теоријама и знањима о уметности, књижевности и песништву, нисмо више спремни, нити смо способни да признамо и прихватимо.

Можда би се та спремност и та способност увећале, када бисмо себи поставили питање:

КОЛИКО ЈЕ СЛОЖЕНО ПИСАТИ ЈЕДНОСТАВНЕ ПЕСМЕ?

Јер, ми верујемо у књижевни поступак, и стално тражимо у поезији феномене чијом анализом ћемо ући у траг пишневој технологији. Истовремено захтевамо од поезије да буде, како је то говорио Елиот, *делперсонализована* и независна од аспеката емпиријске егзистенције песника. Ругамо се питању „Шта је песник хтео да каже?“ као наивном и застарелом. Нажалост, као резултат таквог става неповерења према песничкој личности, често добијамо поезију која је безлична, и у којој заиста питања поступка, *технике*, изгледају важнија од свих других питања која се могу поставити песничком делу, важнија чак и од оних питања које песничко дело поставља нама и због којих песништво уопште постоји.

Оно што желим да опробам као први одговор на постављено питање, није напуштање теорија нити одрицање од знања која смо стекли, него нешто сасвим супротно од тога: позив да прихватимо могућност да је и једноставност исход дуго и брижљиво подешаваног поступка. Могућност да песник, управо зато што уважава и теорије и знања хоће да (поново, још једном, упркос свему) говори *као да* говори из неког само могућег, претпостављеног стања песничке наивности, из поново стеченог изворног лирског односа. Утолико би једна једноставна песма, данас, била потврда изванредне сложености поступака којима се остварује утисак о једноставности, њен изглед. Њен привид, ако хоћете – мада бих ту реч радије избегао, због тога што асоцира на нешто неистинито.

Свест о потреби да постигнем тај вид једноставности први пут сам отворено изнео у трећем певању *Америке* (одломак наведен на почетку), и поновио у трећем *Обраћању анђелу*, у облику скривеног цитата из песме Атанасија Стојковића „На смрт бесмртнаго Јоана Рајича“, која је оцењивана као драгоцени допринос песништву српског неокласицизма:

*Зато прими, анђеле строги,
Оно што могу ти дати:
Једноставну песму и чисту сузу...*

И у *Америци* и у *Обраћању анђелу* реч је, дакле, о оној једноставности, до које се долази упошљавањем сложених поступака и сугерисањем веома

сложених значења. Она се може постићи, и у њеном постизању се можемо увежбавати. Али та изведена, секундарна, као-да-једноставност, за коју смо способни ми данашњи, па и то само уз озбиљан напор, није исто што и једноставност Десанке Максимовић. Лакоћа говора њене песме је, да се тако изразим, примарна, изворна, непосредна, у њој нема напора. Има напетости, превазилажења, драме – али нема напора. Питање је сада, да ли је, и како, могуће да нека песма данас проговори на тај начин.

Покушајмо да то замислимо. Можда је могуће да наговоримо своје теорије да, бар привремено, колико је потребно за једну песму, или за један њен исказ – заћуте. Да се окрену на другу страну. Да нам дозволе да, знајући о њима, нешто кажемо без обзира на то знање. Да будемо наивни у време када смо сигурни да је наивност немогућа. Да говоримо обичним речима, као да не пишемо поезију двадесет и првог века, ужасно стару и поносну на свој дуги родослов, да говоримо онако како иначе човек говори другом човеку и у том говору ословљава све могуће светске и надсветске појаве. Да говоримо онако како иначе човек другом човеку открива оне тако обичне и у исти мах тако важне тајне, које се тичу његовог, њихових, живота, пазећи при томе да му речи значе отприлике оно што хоће да каже, трудећи се да не мути бистру воду и да не увећава, без потребе, ионако предубок и непремостив понор између својих речи и света и живота о којима говори.

То није ствар поступка. За то нема подесне технике. Песнику је то или дато, или није. За Десанку Максимовић је *то* било нешто елементарно, животно, као рецимо дисање. За нас данашње – у питању је свесни гест, или одлука. Остаје ми само да се надам да сам, бар понекад, био у стању да донесем такву одлуку. И да сам, бар по који пут, песнички дисао, да су стихови које сам слао у свет, бар ту и тамо, били *на тај начин*, на тај прави начин, једноставни.

А то није мало. Нити је, да одговорим на почетно питање, лако.

17. маја 2021.

Саша Радојчић